

KATARZYNA ŚWIERCZEWSKA-PIETRAS

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Instrumenty wspierające działania rewitalizacyjne i ich wpływ na aktywizację zdegradowanych układów przestrzennych na przykładzie Wrocławia, Łodzi i Krakowa

Problematyka rewitalizacji stała się w ostatnich latach istotnym zjawiskiem w procesie przekształceń obszarów miast, charakteryzujących się wysokim poziomem bezrobocia, ubóstwa oraz trudnymi warunkami mieszkaniowymi, wysokim poziomem przestępczości, degradacji infrastruktury technicznej i budynków, zanieczyszczenia środowiska naturalnego oraz niskim poziomem wykształcenia i przedsiębiorczości mieszkańców.

Idea stworzenia obszarów rewitalizacji miasta została zaakceptowana przez Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa już w 1992 roku. Przyjęto wówczas, że będą to obszary powstające w rezultacie umowy pomiędzy gminą, która – po przygotowaniu studium – miałaby występować o prawne zatwierdzenie wybranego obszaru, i administracją rządową, poprzedzając powstanie umowy finansowej o realizacji zaprogramowanej operacji rewitalizacji (Skalski 2004).

Pierwsze prace związane z projektami rewitalizacji podejmowane były w Polsce już na początku lat 90., kiedy to powstał projekt „ustawy o odnowie miast”, nazywany później „ustawą rewitalizacyjną” oraz kolejny, piąty projekt „ustawy o programach rewitalizacji”. Jednak do dzisiaj nie stworzono projektu, który spełniałby wszystkie wytyczne składające się na zagospodarowanie przestrzenne, ochronę środowiska, współpracę w dziedzinie partnerstwa publiczno-prywatnego czy finansowania projektów rewitalizacyjnych. Aktualnie istnieją dwa opracowania, które stanowią źródło propozycji rozwiązania części problemów związanych z opracowaniem projektu legislacyjnego o programach rewitalizacji (Muzioł-Węclawowicz 2005):

1. Projekt ustawy o programach rewitalizacji (wersja z 27 marca 2002 r.), opracowany na zlecenie Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast w 2000 r. Do 2002 r. był przedmiotem prac resortowych, jednak z uwagi na ograniczenia budżetowe odstąpiono od dalszych prac związanych z przygotowaniem ustawy.
2. Założenia do projektu ustawy o rewitalizacji obszarów miejskich, opracowane przez Departament Ładu Przestrzennego Ministerstwa Infrastruktury z 2004 r.

Obecnie kształtowanie polityki rewitalizacyjnej przez samorządy, z uwagi na brak ustawy o rewitalizacji dla zdegradowanych obszarów miast, odbywa się na podstawie dokumentów w postaci Lokalnych Programów Rewitalizacji (LPR) opracowanych przez urzędy

marszałkowskie poszczególnych województw. Stanowią one strategiczne ramy odniesienia dla działań związanych z wdrażaniem projektów rewitalizacyjnych na wskazanym obszarze. Opracowanie programów stanowi także warunek pozyskania funduszy unijnych na projekty rewitalizacyjne, łączące zagadnienia urbanistyczno-architektoniczne z programem gospodarczym i społecznym. Jednak, jak zauważa Mliczyńska-Hajda (2009), brakuje obecnie w Polsce systemowego podejścia do problematyki rewitalizacji z uwagi na brak spójności działań związanych z planowaniem rozwoju (miast) i opracowaniem programów rewitalizacji. Planowanie koncertuje się na sporządzeniu planów sektorowych, a programowanie rewitalizacji sprowadza się jedynie do opracowania LPR, aby można było na jego podstawie pozyskać środki finansowe z Unii Europejskiej.

USTAWA O PROGRAMACH REWITALIZACJI

Od początku lat 90. XX w. trwają prace legislacyjne nad ustawą o programach rewitalizacji. Do 2002 r. projekt ustawy (wersja z 27 marca 2002 r.), opracowany na zlecenie Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast, był przedmiotem prac resortowych. Jednak z uwagi na ograniczenia budżetowe odstąpiono od dalszych prac związanych z jej przygotowaniem. Do głównych zadań projektu ustawy zaliczono:

1. Opracowanie, realizację i finansowanie programów rewitalizacji terenów znajdujących się w stanie kryzysowym oraz zasady zarządzania tymi programami.
2. Tworzenie i funkcjonowanie gminnych i wojewódzkich funduszy rewitalizacji.
3. Tworzenie i funkcjonowanie towarzystw odnowy udzielania kredytu sanacyjnego.

Obecnie nad projektem ustawy, która ma się nazywać „Ustawą o rozwoju miast i rewitalizacji” pracuje zespół powołany przez Śląski Związek Gmin i Powiatów (ŚZGiP) oraz Związek Miast Polskich (ZMP). Główne tezy ustawy brzmią:

1. Rewitalizacja ma na celu odzyskanie dla potrzeb społeczności lokalnej zdegradowanych obszarów miast – cel publiczny.
2. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne polegają na zintegrowanych działaniach sanacyjnych, prowadzonych na określonym obszarze (znajdującym się w stanie kryzysu).
3. Rewitalizacja to zespół działań podejmowanych w ramach przydzielonej danemu obszarowi autonomii w zakresie:
 - a) zagospodarowania przestrzennego,
 - b) ochrony środowiska, przyrody, zabytków itp.,
 - c) finansowania przedsięwzięć celu publicznego.

Ustawa rewitalizacyjna jest niezbędna dla realizacji publicznie wspieranych programów, pozwalających powstrzymać chaos przestrzenny (Billert 2008, Parysek 2008). Jednocześnie w ramach kompleksowego wdrażania działań rewitalizacyjnych istnieje potrzeba stworzenia dodatkowych rozwiązań prawnych, pozwalających m.in. na (Parysek 2008):

- zagospodarowanie zdegradowanych terenów będących własnością Skarbu Państwa,
- prowadzenie racjonalnej gospodarki nieruchomościami oraz zasobami mieszkaniowymi,
- utrzymywanie w należytym stanie obiektów dziedzictwa kultury materialnej,
- utrzymywanie i rozbudowywanie dróg miejskich,
- wsparcie finansowe w rozwiązywaniu najważniejszych problemów, w tym degradacji materialnej.

USTAWA O PARTNERSTWIE PUBLICZNO-PRYWATNYM (PPP)

Definicja PPP w znowelizowanej Ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. zakłada, iż „Przedmiotem partnerstwa publiczno-prywatnego jest wspólna realizacja przedsięwzięcia oparta na podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym”. Oznacza to, iż kluczem do udanej realizacji projektu w ramach PPP jest współpraca sektora publicznego i prywatnego, która ma zapewnić znaczne oszczędności w wydatkach publicznych przy jednoczesnych zyskach z inwestycji dla firm prywatnych. Możliwość finansowania projektów w ramach programów rewitalizacji w formule PPP stwarza szansę na możliwie szybką rewitalizację zdegradowanych obszarów miast.

Realizacja programów rewitalizacji jest działaniem niezwykle kosztownym dla gmin w Polsce, dlatego rola PPP w procesie ich wdrażania ma istotne znaczenie w postaci dostępu do kapitału prywatnego, przy jednoczesnej oszczędności czasu i pieniędzy (Bryx, Jadach-Sepioło 2009). Dla porównania budżet miasta Krakowa na 2008 r. wynosił ok. 3,3 mld zł, a wartość 1/3 projektów wpisanych do Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa została oszacowana na 1,9 mld zł. Jednak samorządy niechętnie podejmują się przedsięwzięć polegających na współpracy z sektorem prywatnym. Wynika to głównie z obawy przed podejrzeniami o korupcję czy niegospodarność, gminy ponadto obawiają się nietrafionych projektów. Jednakże oparcie działań rewitalizacyjnych jedynie na budżecie gminnym może spowodować, iż realizacja projektów rewitalizacyjnych będzie rozłożona na kilka bądź kilkanaście lat, a w niektórych przypadkach może w ogóle nie dojść do skutku. Zgodnie ze stanem na 2009 r., w badanych miastach dokonano realizacji jednego projektu w formule PPP w Krakowie¹ oraz jednego we Wrocławiu².

PROGRAMY UNIJNE

Kolejnym instrumentem wspierającym działania rewitalizacyjne są programy unijne. Możliwości finansowego wsparcia rewitalizacji pojawiały się w momencie ogłoszenia w 2003 r. Narodowego Planu Rozwoju i ZPORR na lata 2004–2006, które wynikały ze Strategii Rozwoju Kraju (SRK), będącej nadrzędnym dokumentem stanowiącym bazę odniesienia dla innych strategii oraz programów rządowych i samorządowych. W SRK znalazły się również odniesienia do rewitalizacji, jako Lokalny Program Rewitalizacji, który powinien być stworzony przez samorząd, starający się o aplikowanie ze środków unijnych (Rachwał, Świerczewska-Pietras 2010). Środki przeznaczone na realizację ZPORR określono na kwotę 4,1 mld euro, z czego z zasobów strukturalnych EFRR i EFS – blisko 3 mld euro. W nowym okresie programowania 2007–2013 na realizację projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych przeznaczono łącznie kwotę 900 mln euro.

¹ Projekt ten, mimo iż znajdował się na obszarze Lokalnego Programu Rewitalizacji dla obszaru Starego Miasta, nie został do niego wpisany przez potencjalnych beneficjentów.

² Projekt pilotażowy rewitalizacji kwartału kamienic.

LOKALNE PROGRAMY REWITALIZACJI (LPR)

Samorządy mogą pozyskać środki unijne na projekty rewitalizacyjne w ramach opracowanych i przyjętych Uchwałą Rady dokumentów w postaci LPR. Program rewitalizacji stanowi narzędzie przy wdrażaniu polityki rewitalizacyjnej, kształtującej przestrzeń miejską. Istotę Programu stanowią badania opisujące stan obszaru pod kątem m.in. czynników przestrzennych, gospodarczych i społecznych. Celem Programu i projektów w nim zapisanych jest przywrócenie obszarowi zdolności umożliwiających funkcjonowanie w strukturze miasta, poprzez nadanie mu nowej funkcji, bądź przywrócenie pierwotnej (Świerczewska-Pietras 2008).

Lokalny Program Rewitalizacji Wrocławia na lata 2005–2006 i 2007–2013 przyjęto Uchwałą Nr XLIV/2969/05 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 grudnia 2005 roku. Jest to dokument o znaczeniu strategicznym, integrujący podejmowane działania rewitalizacyjne, obejmujący swym zasięgiem aż 22% powierzchni miasta, a także wykorzystywany w celach niezwiązanych z aplikowaniem o fundusze unijne i stanowiący podstawę wielu działań rewitalizacyjnych. Na podstawie LPR w ramach ZPORR 2004–2006 Miasto Wrocław pozyskało fundusze strukturalne na rewitalizację kamienic przy ul. Księcia Witolda 45 i 47 we Wrocławiu w kwocie 4 673 338 zł. W ramach Priorytetu 9 „Miasta” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2007–2013 została określona kwota 10 098 940 Euro przeznaczona wyłącznie na potrzeby rewitalizacji Wrocławia. W ramach LPR zgłoszono 16 projektów.

Dnia 14 lipca 2004 r. Rada Miejska w Łodzi przyjęła „Uproszczony lokalny program rewitalizacji wybranych terenów śródmiejskich oraz pofabrycznych Łodzi na lata 2004–2013”. W programie określony został obszar poddany rewitalizacji. Obejmuje on teren zagospodarowania miejskiego z 1914 r. Tak określony „obszar centralny” zawiera kilka strukturalnych elementów: centrum funkcjonalne (obszar wzdłuż ulicy Piotrkowskiej i Narutowicza), śródmieście, czyli obszar intensywnej zabudowy funkcji mieszanej, oraz tzw. kołnierz śródmiejski, czyli obszar dawnych dzielnic peryferyjnych. Na podstawie LPR w ramach ZPORR Miasto Łódź pozyskało fundusze strukturalne na:

- rewitalizację wielkomiejskiej zabudowy Łodzi w rejonie ulicy Nawrot – renowacja budynków przy ul. Nawrot 7 – ok. 11 mln zł,
- rozwój infrastruktury turystycznej i noclegowej poprzez renowację zabudowy przy ul. Sienkiewicza 67, Nawrot 16 – ok. 9,3 mln zł.

W nowym okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2007–2013 Łódź pozyskała fundusze, które wspierać będą proces rewitalizacji. W ramach projektu z Indyktywne Planu Inwestycyjnego miasto otrzymało środki na rewitalizację kwartału śródmiejskiego w granicach ulic Tuwima, Kilińskiego, Piłsudskiego, Piotrkowskiej oraz I etap rewitalizacji Łódzkiej Elektrociepłowni EC1 i otoczenia Dworca PKP Łódź – Fabryczna. W sumie pozyskano 85 mln zł.

W 2005 r. został przedłożony Radzie Miasta Krakowa celem uchwalenia dokumentu Lokalnego Programu Rewitalizacji dla przemysłowego obszaru Zabłocia. Rada uchwaliła Program dopiero w 2006 r., kiedy to było już za późno na staranie się o środki na rewitalizację w ramach okresu programowania ZPORR na lata 2004–2006. W 2008 r. Rada Miasta Krakowa jednogłośnie przyjęła trzy opracowane programy rewitalizacji: Miejski Program Rewitalizacji dla obszaru całego miasta, LPR Starego Miasta i LPR „starej” Nowej Huty. W ramach nowe-

go okresu programowania 2007–2013 na podstawie Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego Kraków przedłożył do oceny do Urzędu Marszałkowskiego cztery projekty w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacji na łączną kwotę 35 mln zł: Modernizacja i wyposażenie Teatru „Łaźnia Nowa” (os. Szkolne 25) oraz stworzenie wolnej strefy artystycznej, Teatr Ludowy – modernizacja, Budowa kładki pieszo-rowerowej przez Wisłę „Kazimierz- Ludwinów” w rejonie ul. Wietora i ul. Ludwinowskiej, budowa kładki pieszo-rowerowej „Kazimierz–Podgórze” na odcinku pomiędzy mostami Piłsudskiego i Powstańców Śląskich. Po ocenie formalnej w ramach pierwszego naboru Kraków otrzymał dofinansowanie w postaci ok. 15 mln zł.

ZARZĄDZANIE I WDRAŻANIE

Instrumenty zarządzania procesami rewitalizacji miast determinują planowanie ich głównych celów, tempo ich wykorzystania, oraz przesądają o poziomie efektów (Rydzik 2009). Sprawny system zarządzania stanowi niezbędny element wdrażania LPR. Istnieje kilka możliwości zarządzania procesem rewitalizacji:

- gmina samodzielnie realizuje politykę rewitalizacyjną,
- gmina wyłania pełnomocnika ds. rewitalizacji,
- gmina realizuje LPR w porozumieniu z operatorem zewnętrznym,
- gmina w całości powierza realizację LPR zewnętrznemu partnerowi.

Zarządzanie rewitalizacją Wrocławia przejęła gmina w porozumieniu z operatorem zewnętrznym. W tym celu została utworzona jednostka o nazwie Wrocławska Rewitalizacja, odpowiedzialna za zarządzanie procesem rewitalizacji w mieście. Wrocławska Rewitalizacja Spółka z o.o. została założona w czerwcu 2008 roku. Do Gminy Wrocław należy 51 procent udziału w spółce, natomiast 49 procent do BIG-STÄDTEBAU GmbH z Kilonii-Kronshagen, niemieckiej firmy operatorsko-powierniczej ds. rewitalizacji – wybranej w drodze konkursu jako partnera Gminy Wrocław do założenia spółki celowej. Celem firmy Wrocławska Rewitalizacja jest realizacja zadań własnych Gminy Wrocław poza sferą użyteczności publicznej, służących realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Wrocławia, przyjętego uchwałą Rady Miejskiej Wrocławia Nr XLIV/2969/05 (Biuletyn Urzędowy RMW z 16 grudnia 2005 r. Nr 12, poz. 698) z dnia 8 grudnia 2005 roku. Wrocławska Rewitalizacja Spółka z o.o. bazuje na zespole pracowników o różnorodnej specjalizacji, na sieci zewnętrznych specjalistów, a także na długoletnim doświadczeniu niemieckiego partnera–wspólnika, posiadającego ponad 40-letnią praktykę w przeprowadzaniu procesów rewitalizacji miast.

W Łodzi zarządzanie procesem rewitalizacji odbywa się poprzez gminnego pełnomocnika. Dnia 26 sierpnia 2004 r. Prezydent Miasta Łodzi powołał Zespół Zadaniowy ds. Rewitalizacji oraz Pełnomocnika ds. Rewitalizacji. (Zarządzenie Nr 1981/IV/04). Zadaniem Pełnomocnika ds. Rewitalizacji jest koordynowanie realizacji uchwalonych przez Radę Miejską w Łodzi programów rewitalizacji. Obsługę techniczno-organizacyjną Zespołu i Koordynatora zapewnia Wydział Strategii i Analiz Urzędu Miasta Łodzi.

W Krakowie trwały próby wyboru pełnomocnika Prezydenta Miasta bądź operatora Lokalnych Programów Rewitalizacji, jednak do dnia dzisiejszego nie stworzono sprawnego systemu zarządzania i wdrażania opracowanych programów dla obszaru Starego Miasta, „starej” Nowej Huty oraz Zabłocia. Ponadto nie monitoruje się zmian zachodzących na

obszarach. Gmina skupiła się jedynie na projektach unijnych. Z ramienia UMK nad opracowaniem LPR pracowała grupa 3 osób. Dla porównania w Łodzi i Wrocławiu do pracy nad opracowaniem programów były powoływane zespoły ekspertów składające się z ponad 10 osób.

MONITORING

Monitorowanie wdrażania LPR powinno opierać się na okresowych analizach (przynajmniej raz w roku) realizacji celów i rezultatów wdrażania projektów w kryzysowych obszarach miast oraz na sporządzaniu raportu dla podmiotów zaangażowanych w proces odnowy, w tym w szczególności dla mieszkańców oraz lokalnych samorządów (Rydzik 2009). Według Jadach-Sepiolo (2009), system monitoringu może obejmować obszar całego miasta, kiedy rewitalizacja jest jednym z działań naprawczo-rozwojowych w mieście, oraz wybranych części miasta, które wymagają największej interwencji w ramach rewitalizacji. Na potrzeby przeprowadzenia sprawnego systemu monitorowania powinien zostać:

- 1) wyłoniony operator/zarządca procesu rewitalizacji,
- 2) opracowany system wskaźników osiągnięcia celów,
- 3) opracowany system badania rezultatów wdrażania programów rewitalizacji za pomocą wskaźników monitorowania procesu rewitalizacji.

W procesie budowy systemu okresowej aktualizacji zasadnicze etapy to (Markowski, Stawasz, Nowakowska 2005):

- zbieranie danych i informacji, gromadzenie wyników prac badawczych i zlecenie niezbędnych analiz;
- analiza zgromadzonych danych i informacji – uporządkowanie, przetworzenie i analiza danych statystycznych;
- przygotowanie raportów – zestawienie otrzymanych informacji (wskaźników) w czytelne raporty zawierające wstępną interpretację zjawisk;
- ocena wyników obejmująca analizę porównawczą osiągniętych rezultatów z założeniami oraz szeroką prezentację w formie corocznego raportu;
- identyfikacja odchyleń – ocena rozbieżności pomiędzy założeniami zawartymi w programie rewitalizacji a osiągniętymi rezultatami;
- analiza przyczyn odchyleń – określenie przyczyn zaistniałej sytuacji, identyfikacja obszarów i zjawisk wymagających podjęcia działań interwencyjnych;
- planowanie korekty – określenie sposobu i instrumentów działań naprawczych;
- wdrożenie korekty – przeprowadzenie działań naprawczych, marginalizacja odchyleń.

WNIOSKI

W świetle przeprowadzonych badań instrumentów wspierających działania rewitalizacyjne i ich wpływu na aktywizację zdegradowanych układów przestrzennych na przykładzie Wrocławia, Łodzi i Krakowa należy stwierdzić, iż:

1. Zainteresowanie samorządów partnerstwem publiczno-prywatnym pozostaje nadal na etapie rozważań. Samorzady mają wątpliwości zarówno prawne, jak i polityczne,

- czy należy decydować się na realizację zadań własnych w tej właśnie formule. Odpowiednie przeszkolenie kadry jednostek samorządu terytorialnego z zakresu partnerstwa publiczno-prywatnego pomogłoby zwiększyć zainteresowanie tą formułą.
2. LPR opracowywane są jedynie na potrzeby pozyskania środków unijnych, a nie sprawnego wdrażania projektów w nich zawartych.
 3. LPR powinny stanowić prawo miejscowe i być rozumiane jako część planowania przestrzennego, dla sprawnego wdrażania projektów w nich zawartych.
 4. Kluczowym zagadnieniem jest kwestia przyznania odpowiednio szerokich kompetencji instytucji pełniącej funkcję pełnomocnika ds. rewitalizacji/operatora, tak aby mógł on w sposób skuteczny wykorzystywać dostępne instrumenty dla jak najpełniejszej realizacji celów programów rewitalizacji.
 5. Analiza ZPORR jak i RPO wskazuje, iż kwestie związane z rewitalizacją pojawiają się, są one jednak jednym z elementów składowych. Kompleksowo kwestie związane z rewitalizacją miała regulować ustawa o rewitalizacji.
 6. LPR opracowywane są jedynie na potrzeby pozyskania środków unijnych, a nie sprawnego wdrażania projektów w nich zawartych,
 7. LPR powinny stanowić prawo miejscowe i być rozumiane jako część planowania przestrzennego, dla sprawnego wdrażania projektów w nich zawartych.
 8. Można stwierdzić, iż model zarządzania oparty na gminie i operatorze zewnętrznym (przykład Wrocławia) może sprawnie funkcjonować z uwagi na przekazywanie części działań niezależnej, wyspecjalizowanej jednostce.
 9. Obecnie każde miasto posiada odrębny system planowania działań rewitalizacyjnych, stąd istnieją trudności w monitorowaniu zmian zachodzących na rewitalizowanych obszarach.
 10. Liczba wyspecjalizowanych jednostek, w tym kadry przygotowującej i wdrażającej działania rewitalizacyjne, jest niewystarczająca (przykład Krakowa).

Literatura

- Billert A., 2008, *Sens i funkcja ustawy rewitalizacyjnej*, [w:] J.J. Parysek, A. Tölle (red.), *Wybrane problemy rozwoju i rewitalizacji miast: aspekty poznawcze i praktyczne*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 13–19
- Bryx M., Jadach-Sepiolo A., 2009, *Rewitalizacja miast w Niemczech*, Rewitalizacja Miast Polskich, tom 3, Instytut Rozwoju Miast, Kraków
- Jadach-Sepiolo A., 2009, *Możliwości zarządzania wartościami nieruchomości w rewitalizacji polskich miast*, [w:] W. Rydzik (red.), *Aspekty prawne i organizacyjne zarządzania rewitalizacją*, Rewitalizacja Miast Polskich, tom 6, Instytut Rozwoju Miast, Kraków, s. 105–162
- Lokalny Program Rewitalizacji Starego Miasta*, 2008, Urząd Miasta Krakowa, Kraków
- Lokalny Program Rewitalizacji „starej” Nowej Huty*, 2008, Urząd Miasta Krakowa, Kraków
- Lokalny Program Rewitalizacji Wrocławia na lata 2005–2006 i 2007–2013*, 2005, Urząd Miasta Wrocławia, Wrocław
- Markowski T., Stawasz D., Nowakowska A., 2005, *Zarządzanie, monitorowanie i aktualizacja*, [w:] *Zintegrowany Program Rewitalizacji Obszaru Centralnego Łodzi*, Urząd Miasta Łodzi, Łódź
- Mliczyńska-Hajda D., 2009, *Rewitalizacja w Polsce. Aktualny stan i perspektywy*, [w:] *Konferencja Miasto 2009 – zarządzanie miastem*, Katowice
- Muzioł-Węclawowicz A., 2005, *Rewitalizacja miast – założenia ustawy o gminnych programach rewitalizacji*, Warszawa

- Parysek J.J. 2008, *Suburbanizacja i reurbanizacja: dwa bieguny polskiej urbanizacji (Suburbanisation and reurbanisation: the two poles of Polish urbanisation)*, [w:] J.J. Parysek i T. Strykiewicz (red.), *Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny (The socio-economic region and regional development)*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 261–286
- Projekt ustawy o programach rewitalizacji*, 2002, Warszawa
- Rachwał T., Świerczewska-Pietras K., 2010, *Evaluation of effects of EU funds utilization for revitalization in the Malopolskie voivodeship*, [w:] P. Churski, W. Ratajczak (eds.), *Regional Development and Regional Policy in Poland: First Experiences and New Challenges of the European Union Membership*, Part II, *Studia Regionalia*, Vol. 27, Part II, Polish Academy of Sciences, Committee for Spatial Economy and Regional Planning, Warsaw, s. 255–269
- Rydzik W., 2009, *Organizacja zarządzania procesami rewitalizacji*, [w:] W. Rydzik (red.), *Aspekty prawne i organizacyjne zarządzania rewitalizacją*, *Rewitalizacja Miast Polskich*, tom 6, Instytut Rozwoju Miast, Kraków, s. 163–194
- Skalski K., 2004, *Szanse i zagrożenia programów rewitalizacji*, [w:] L. Frąckiewicz (red.), *Wykluczenie, rewitalizacja, spójność społeczna*, Śląsk, Katowice–Warszawa, s. 84–147
- Świerczewska-Pietras K., 2008, *Programy Rewitalizacji w kształtowaniu przestrzeni miejskiej Krakowa. Serce miasta*, *Czasopismo Techniczne A*, z. 4-A/2008, zeszyt 9 (rok 105), Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, s. 175–180
- Uproszczony lokalny program rewitalizacji wybranych terenów śródmiejskich oraz pofabrycznych Łodzi na lata 2004–2013*, 2005, Urząd Miasta Łodzi, Łódź
- Ustawa o Partnerstwie Publiczno-Prywatnym*, 2008, *Dziennik Ustaw* z 2009 r., nr 19, poz. 100

Instruments supporting revitalization activities and their impact on the activation of degraded spatial arrangements, illustrated with examples of Wrocław, Łódź and Cracow

The paper aims at analysing instruments supporting revitalization activities and their impact on the transformation of degraded spatial structures of Wrocław, Łódź and Cracow. These instruments include documents of Local Revitalization Programmes, management and implementation strategies, as well as strategies of monitoring crisis areas, financing instruments in the form of the European Union funds, and works on a revitalization act.

Key words: revitalization act, public-private partnership, LRP, management, financing, monitoring.

Mgr Katarzyna Świerczewska-Pietras
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Geografii
Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej
e-mail: kasiaswierczewska@tlen.pl